

mıştır. Ancak önce Hüseyin Gazi Yurdaydın *TTK Belleten*'deki "Bostan'ın Süleymanname" başlıklı makalesinde (s. 187) eserin müellifinin "Bostan'ın (Bostan Mustafa) torunu" olduğunu belirtmiş, daha sonra *Tuhfetü'l-ahbâb*'i *Duru Tarih* adıyla sadeleştirerek yayımlayan Necdet Sakaoğlu eserin müellifinin Bostanzâde Yahyâ Efendi olduğunu metin içindeki açık ifadelerle dayanarak ispatlamıştır (bk. *Târîh-i Sâf*, s. 18, 50, 74, 82 vd.). *Tuhfetü'l-ahbâb*'da hânedanların ve hükümdarların tanıtılmasında kronolojik sıra gözetilmemiştir. Üç bölümden (bab) oluşan eserin "Der Şemâil-i Âl-i Osmân" başlığını taşıyan birinci bölümünde o güne kadarki on dört Osmanlı hükümdarı, "Ahvâl-i Hulefâ-yi Abbâsiyye" başlıklı ikinci bölümde Abbâsî halifeleri tanıtılmıştır. Üç fasıldan oluşan üçüncü bölümün ilk faslı "Benî Ümeyye'den Padişah Olanlar Beyânındadır" adını taşımaktadır. İkinci fasılda Saffâriyye, Sâmânoğulları, Fâtımîler, Büveyhîler, Gaznelîler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları, Hârizm Devleti, Cengiz hânedarı, Atabegler, Eyyübîler ve Memlûkler tanıtılır. "Netice-i Kitâb-ı Tuhfetü'l-ahbâb" başlıklı üçüncü fasıl ise bir sonsözle meşhur devlet adamlarına dair sekiz tarihî hikâyeyi kapsar. Titiz ve geniş bir araştırma mahsulü olan *Tuhfetü'l-ahbâb*'da tarihî olaylar ve kişiler hakkında nâdiren yanlış bilgiye rastlanır. Eserde her konuya öneme uygun genişlikte yer verilmiştir. Tarihî bilgiler yanında hükümdarların dinî, ahlâkî, siyasî, edebî, hatta fizikî özellikleri de tanıtılmış, bu arada âyet, hadis, hikâye ve şiirlere de yer verilmiştir. Müellif gerek önsözde gerekse sonuç kısmında bu eseri yazmaktaki gayesinin, bir yandan Osmanlı hükümdarlarının din ve devlet politikaları bakımından öteki müslüman hükümdarlardan daha üstün olduklarını ispatlamak, öte yandan padişahlara dünya saltanatının geçiciliğini, padişahlığın ağır sorumluluklarını hatırlatarak onlara adalet ve hakkaniyetten ayrılmamalarını öğütlemek olduğunu belirtmiştir. 4. *Fî Beyânî Vak'âi Sultan Osman*. II. Osman'ın (Genç Osman) yenîçeriler tarafından öldürülmesini, olağın askerî ve siyasî sebeplerini, gelişmesini ve sonuçlarını anlatan Türkte bir eser olup müellifin ifadesine göre bizzat kendisinin müşahede ettiği, kısmen de güvendiği kaynaklardan sağladığı bilgilere dayanılarak telif edilmiştir. Eserde genç ve "temiz kalpli" padişahın yanlış tasarrufları; bu tasarruflarda rolü olan, özellikle padişahı askerî ve siyasî şartların elverişli olmadığı bir dönemde sözde hac

yolculuğuna, gerçekte suriye ve Mısır yönünde sefere ikna eden Hasan Efendi (padişahın hocası), kızlar ağası Süleyman Ağa gibi ehliyetsiz ve kötü niyetli kişilerin entrikaları; başta Şeyhülislâm Esad Efendi ve Aziz Mahmud Hüdâyî olmak üzere "ulemâ ve meşâyih ve sule-hâ"nın padişahı seferden vazgeçirme yönündeki sonuçsuz gayretleri hakkında bilgi verilir. Ayrıca olayların anlatıldığı ve kişilerin tanıtıldığı ifadeler arasına serpiştirilen âyetler, hadisler, manzumeler vb. ibretli sözlerle eser fikrî ve edebî bakımdan da zenginleştirilmiştir. Eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Revan, nr. 1305, 66 varak) bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bostanzâde Yahyâ Efendi, *Tuhfetü'l-ahbâb: Târîh-i Sâf: Duru Tarih* (s.nşr. Necdet Sakaoğlu), İstanbul 1978, nâşirin önsözü, s. 5-14; Şeyhî, *Vekâiyü'l-fuzalâ*, I, 45-46; Uşşâkzâde İbrâhim Efendi, *Zeyl-i Şekâik* (nşr. H. J. Kissling), Wiesbaden 1965, s. 41-42; *Sicill-i Osmânî*, IV, 636; *Osmanlı Müellifleri*, I, 257, 347; Danişmend, *Kronoloji*, III, 59; Enver Koray, *Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası 1729-1955*, İstanbul 1959, I, 6; H. Gazi Yurdaydın, "Bostan'ın Süleymanname", *TTK Belleten*, XIX/74 (1955), s. 187.

MUSTAFA ÇAĞRICI

BOŞAMA

(bk. TALAK).

BOTANİK

(bk. İLM-i NEBÂT).

BOUYGES, Maurice

(1878-1951)

Fransız şarkiyatçısı,
İslâm felsefesi klasikleri nâşiri.

12 Kasım 1878'de Fransa'nın Aurillac şehrinde doğdu. Aurillac'taki papaz okulunda ve Saint Flour'daki ilâhiyat lisesinde okudu; aynı yerdeki dinî bir yüksek okulda klasik felsefe tahsil etti. 1897'de Cizvit teşkilâtına kabul edildi. Daha sonra Lübnan'a giderek Gazîr'de bir yandan dinî öğrenimini sürdürürken bir yandan da Arapça öğrenmeye başladı. Buradaki tahsilini tamamladıktan sonra Arapça'nın yanında İbrânîce ve Süryânîce'yi öğrenmek için sıkı bir çalışmaya girdiyse de sağlığının bozulması üzerine bu çalışmaya ara vermek zorunda kaldı. Bu sırada Beyrut'taki Cizvit Papaz Koleji'nde yardımcı öğretmen olarak çalıştı. Sağlığı düzelince Gazîr'e dönerek Arapça öğretilmesini sürdürdü. İki yıl sonra (Ekim

1904) Beyrut Saint Joseph Üniversitesine bağlı Faculté Oriental'de öğrenime başladı. Dört yıl sonra burayı bitirdiğinden Arapça'nın yanı sıra İbrânîce ve Süryânîce'sini klasik kaynakları okuyup anlayacak seviyede geliştirmiş, biraz da Akkadca öğrenmişti. Mezun olduğu yıl, yanlışlıkla İbn Kuteybe'ye nisbet edilen *Kitâbü'n-Ne'âm*'ı tahkik ederek *Mélanges de la Faculté Orientale*'de yayımlandı (Beyrut 1908, III/1, s. 1-144).

Maurice Bouyges 1908'de Manş'ta bir Fransız adası olan Jersey'e giderek orada ilmî ve felsefî çalışmaları yanında başlıca Batı dilleriyle ilgili bilgilerini ilerletti. Dikkate değer bir ilâhiyatçı olan Marcel Chossat'ın teşvikiyle oryantalizm çalışmaları yapmaya karar verdi (1913). Ancak I. Dünya Savaşı'nda cepheye gönderilmesi yüzünden hazırlık çalışmaları yarıda kaldı. Savaştan döndükten sonra Beyrut'a gitti ve Saint Joseph Üniversitesinde öğretim üyeliğine tayin edildi (Ağustos 1920). Üniversitenin yayın organı olan *Mélanges de l'Université Saint Joseph*'in yönetimini üstlendi. Bu arada başlatmayı düşündüğü Bibliotheca Arabica Scholasticorum (BAS) adlı yayın programına hazırlık olmak üzere yoğun bir çalışmaya koyuldu. Bu maksatla Berlin, Leiden, Londra, Paris, Madrid, Fas, Roma, Kahire ve İstanbul kütüphanelerinde araştırmalar yaptı. Topladığı bibliyografik bilgileri çeşitli tarihlerde *Mélanges de l'Université Saint Joseph* ve *Archives de Philosophie*'de yayımladı (bk. Henri Fleisch, s. 291, 296-297).

Bouyges, 1928'de Oxford'da düzenlenen XVII. Oryantalistler Kongresi'ne sunduğu bir tebliğle, 1927'de Gazzâlî'nin *Tehâfütü'l-felâsife*'sini neşrederek fiilen başlattığı Bibliotheca Arabia Scholasticorum planını tanıttı. Sekizinci sekisyonunda görüşülen plan 1 Ekim 1928'de bütün üyelerin hazır bulunduğu toplantıda kabul edildi. Üç ayrı seride eserler neşretmeyi öngören plana göre birinci seride, Ortaçağ'da Trente Konsili'nden önceki dönemde Latince'ye çevrilmiş olan Arapça felsefî eserlerin Arapça metinleri tahkikli bir şekilde neşredilecek, ikinci seride bu eserlerin Ortaçağ'daki Latince tercümelemlerinin tahkikli neşri yapılacak, üçüncü seride ise Arapça felsefî klasikler yeniden tercüme edilerek metinleriyle birlikte yayımlanacaktı. Maurice Bouyges, yirmi cilt kadar olacağını düşündüğü birinci seride ilk sırayı Gazzâlî'nin *Maķâşidü'l-felâsife*'sine ayırdıysa da bu eserin neşrini daha sonraya bıraktı. Bu serinin iki numaralı kitabı *Tehâfütü-*

tûl-felâsife oldu (Beyrut 1927). Bunu İbn Rüşd'ün *Tehâütü't-Tehâfüt* (Beyrut 1930) ve *Telhîşu Kitâbî'l-Makûlât*'ı (Beyrut 1932), Fârâbî'nin *Risâle fi'l-'aql*'ı (1938) takip etti. Bouyges'un üzerinde çalışmaya 1932'de başladığı, Bibliotheca Arabia Scholasticorum programı içinde yayımlanan eserlerin en geniş kapsamlısı ve mükemmel bir tahkik ürünü olan İbn Rüşd'ün *Tefsîru Mâ ba'de't-tabî'a'sı* ("Grand Commentaire" de la métaphysique) dört cilt halinde basıldı. Asıl metnin I. cildi 1938, II. cildi 1942, III. cildi 1948 yıllarında Beyrut'ta yayımlandı. Tanıtma (Notice) cildi ise onun ölümünden (22 Ocak 1951) sonra yayımlanabilmiştir (Beyrut 1954, 1973).

Maurice Bouyges'un tek başına gerçekleştirdiği bu neşirler mükemmel tahkik sistemi, ilmî araştırma mahsulü olan giriş kısımları, çeşitli ve çok ayrıntılı indeksleri, açıklayıcı notları, basımdaki itinası gibi özellikleri dolayısıyla bütün bilim adamlarının takdirini kazanmış, örnek neşirler olarak gösterilmiştir. Editör bu neşirlerinde kısa bir sunuştan sonra eserin tanıtıldığı bölümde kitabın yazarı, muhtevası, yazıldığı tarih, yazma nüshaları, İbrânice ve Latince tercümelemleri, kitap hakkında yapılan yeni çalışmalar konusunda değerli ve güvenilir bilgiler yanında kendi neşrinin planı, hazırlanışı, tahkik metodu, kullandığı yazmalar, faydalandığı Latince ve İbrânice tercümelemler ve neşrin diğer özellikleri hakkında bilgi verir. Her cildin sonunda özel isimler, kitap isimleri, temel ve problematik terimler, teknik terimler, özel sözlük ve diğer özellikleri ihtiva eden titizlikle hazırlanmış indeksler bulunur.

Bouyges her şeyden önce birinci sınıf bir metin tahkikçisi ve nâşirdir. Yayımladığı eserler, özellikle de *Tefsîru Mâ ba'de't-tabî'a* onun İslâm felsefesi konusundaki geniş bilgisini telif yoluyla değerlendirmesine imkân vermedi. Ancak çoğu *Mélanges de l'Université Saint Joseph*'te olmak üzere kırka yakın makale yazdı (bu makalelerin bir listesi için bk. Henri Fleische, s. 295-300). Bunlardan "İbn Qoutayba n'est pas l'auteur du Kitâb an-na'am" başlıklı yazısında (*MUSJ*, s. 305-310) *Kitâbü'n-Ne'am*'ın İbn Kuteybe'ye ait olmadığını ileri sürdü. Manchester'daki John Ryard Kitabevi'nin direktörüne yazdığı iki mektupta ve daha sonra *Mélanges de l'Université Saint Joseph*'teki bir yazısında Mingana tarafından tercüme ve neşredilen *Kitâbü'd-Dîn ve'd-devle*'nin Ali b. Rabben et-Taberî'ye aidiyetinin kesin olmadığını savundu. Bouyges'un dikkate değer bir

eseri de ölümünden sonra Michel Allard tarafından tamamlanarak neşredilen (Beyrut 1959) *Essai de Chronologie des Oeuvres de al-Ghazali* adlı bibliyografik çalışmadır. Müellif eseri 1924'te tamamladığı halde her nedense yayımlanmamıştı. Michel Allard, Gazzâlî hakkında 1924 sonrasında yapılmış olan çalışmaları da dikkate alarak eseri yeni bilgilerle geliştirdi. Müellife ait metinde 383 eser tanıtılırken M. Allard bunlara *Geschichte der Arabischen Litteratur*'den tesbit ettiği yirmi bir eser adı daha ekledi. *Essai*'de Gazzâlî'nin hayatı beş safhaya ayrılarak bu safhalarda yazdığı ve otantik olduğu kesin kabul edilen altmış dört eser kronolojik tertip içinde incelenir (s. 7-84). Ek kısmında ise (s. 85-170) 340 eser, otantikliğinin farklı derecelerde şüpheli olması, değişik kaynak veya nüshalarda farklı başlıklarda anılmaları, apokrif olduklarına kesin gözüyle bakılması gibi yönlerden tasnife tâbi tutulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Maurice Bouyges, *Essai de Chronologie des Oeuvres de al-Ghazali*, Beyrut 1959, Michel Allard'ın önsözü, s. IX-XI; a.m.f., "İbn Qoutayba n'est pas l'auteur du Kitâb an-na'am", *MUSJ*, VII/8, Beyrut 1914-21, s. 305-310; a.m.f., "La Bibliotheca arabica Scholasticorum", *Relations d'Orient*, II, Beyrut 1929, s. 97-103; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 186; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1965, III, 1073-1075; L. Massignou, "Cronique et Documents", *RMM*, LIX (1925), s. 331-333; C. A. Nallino, "Averroès-Tahafot al-tahafot. Texte arabe établi par Maurice Bouyges", *OM*, XI/2 (1931), s. 114-116; Henri Fleisch, "Le Père Maurice Bouyges", *MUSJ*, XXIX/5, Beyrut 1951-52, s. 288-300.

MUSTAFA ÇAĞRICI

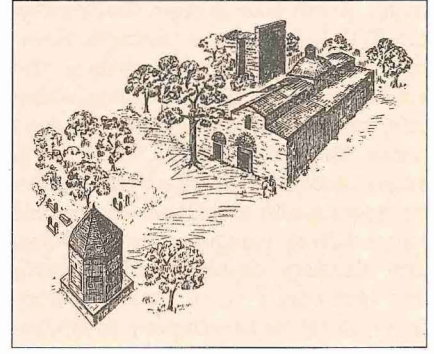
BOYALI MEHMED PAŞA KÜLLİYESİ

(bk. NİŞANCI MEHMED PAŞA KÜLLİYESİ).

BOYALIKÖY KÜLLİYESİ

Anadolu'da
Orta Asya Türk geleneklerini
devam ettiren bir mimari eser.

Afyonkarahisar'dan Sincanlı ilçesine giden yol üstünde aynı adı taşıyan köyde bulunmaktadır. Külliye iki türbe ile bir hankah veya zâviyeden meydana gelmiştir. Köyün dışında bulunan külliye yapılış tarihi ve bânisi hakkında kesin bilgi yoktur. XVII. yüzyılda buradan geçen Evliya Çelebi "Karye-i Boyalu" dediği bu yere de uğramıştır. Onun verdiği bilgiden anlaşıldığına göre Alıdağı eteğinde kurulmuş 100 hâneli bir müslü-

Boyalıköy Külliyesi'nin genel durumunu gösteren restütasyon (Yılmaz Önge'nin çizimi, S. Eyice'den)

man köyü olan Boyalıköy Osman Paşazâde'nin zeâmetidir. Buradaki külliye, güzel bir bahçe ortasında kurulmuş bir tekke veya hankahdır. Merkezini, içinde Seyyid Kureyşî'nin yattığı kümbet-türbe teşkil eder. Boyalıköy Külliyesi Osmanlı devrinde bir ziyaretgâhı ve XVII. yüzyıl içlerinde bu tekkenin hizmetini Bektaşî dervişleri görmektedir. *Seyahatnâme*'nin bazı yazma nüshalarında (TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 1384 [B. 306], vr. 17) velînin adının Kureyşî olarak kaydedilmiş olmasına karşılık başka bir yazma nüshada (Bağdat Köşkü, nr. 1380 [B. 308], vr. 13) bu ad Kurefî, Kureyfi veya Kurtebî okunacak şekilde yazılmıştır.

XVII. yüzyılda tekke hüviyetinde olan bu binanın tekkelerin öncüsü olan bir hankah olduğu açıkça bellidir. Kümbet-türbe Seyyid Kureyşî'nin kabrine tahsis edilerek esas bina buradan gelip geçenlerin, ziyarete gelenlerin ve aynı zamanda türbeye bakanların barınmaları için yani hankah olarak yapılmıştır. Sonraları, herhalde Osmanlı devri içlerinde, belki de XV. yüzyıldan itibaren burası bir Bektaşî tekkesi halini almış, halk arasında Boyalı Sultan Tekkesi olarak da tanınmıştır. Halbuki Evliya Çelebi Boyalı adının, Uşak halılarının ipliklerinin boyanmasında kullanılan bir kırmızı boyanın ham maddesinin bu köyden çıkarıldığı için verildiğini bildirir. Eski şer'iyye sicillerinden 1158 (1745) tarihli bir kayıtta ise Boyalica adı geçmektedir.

Afyonkarahisar ve çevresine dair bütün yeni yayınlarda külliye'nin kurucusu olarak Kureyş b. İlyâs b. Oğuz gösterilmekte ve bunu belirten bir mezar sandukası yazısının varlığı da bildirilmektedir. Bugün kümbet-türbenin içinde böyle kitâbeli bir sanduka yoktur. Eskiden çini kaplı olduğu bazı kalıntılardan an-